

Globalisering

India og Kina kan avgjøre miljøsakene

■ Global miljøbevegelse i emning

Miljøsakene kan bli avgjort i land som først nå oppnår velstand, på tross av dens opphav i Vesten. Utfordringene er de samme: Rask vekst og megaprojekter. Men miljøbevegelsen sliter med koordineringen – den består hovedsaklig av løst tilknyttede lokale grupper.

«Vil halsbrekkende vekst i BIRK-landene ende i en økologisk katastrofe?» spør Goldman Sachs i en ny antologi (om betegnelsen BIRK, se tekstboks). At ikke alle på kloden kan overta vår levestandard, har vært miljøbevegelsens kronargument for at levestandarden i Vesten ikke er bærekraftig. Nå som store deler av verdens befolkning er på vei i retning av vår levestandard, og Kina er i ferd med å passere USA som verdens største kilde til CO₂-utslipp, mener sentrale aktivister det er tid for et oppgjør med utdaterte forestillinger om miljøaktivisme (se figur 1).

Sosiologiprofessor **Waldon Bello**, som er direktør i Focus on the Global South, hevder at det er de nasjonale elitene i sør som fremholder at utviklingslandene ennå ikke har fylt sin kvote for forurensning og miljøødeleggelser, mens landene i nord har overskredet sin kvote. Bello mottok i

Dette er BIRK

Betegnelsen BRIC (BIRK på norsk), som ble introdusert av investeringsbanken Goldman Sachs i 2001, står for Brasil, Russland, India og Kina. BIRK-landene har alle adoptert en markedsliberal politikk, og har stor nok befolkning til å kunne bli førende for utviklingen av verdensøkonomien i dette århundret. Veksten i BIRK-landene kan for en stor del forklares som en innhenting av de rikeste landene basert på adopsjon av ledende teknologi og produksjonsmetoder. Ifølge BIRK-tesen har disse fire landene i et 50-års perspektiv potensial til å bli dominerende aktører innen henholdsvis råvarer (Brasil og Russland) og foredlede varer og tjenester (Kina og India). BIRK-landene har overgått de første prognosene, og kan ifølge Goldman Sachs siste publikasjoner nå storstatus lenge før 2050.

2003 The Right Livelihood Award for sitt arbeid med globalisering. Han snakker om en uhellig allianse i klimapolitikken, hvor Kina og India har funnet en frende i USA i kampen for å unngå forpliktende grenser for utslipp av klimagasser. Disse tre landene vil ifølge Goldman Sachs' prognoser utgjøre klodens tre gigantøkonomier per 2050 (se figur).

Stikk i strid med den utbredte forestillingen om at de ikke-vestlige massene passivt og ukritisk aksepterer dagens høyvekst-politikk, mener Bello at miljøbevegelsen har vært en betydelig aktør i mange utviklingsland. Den amerikanske økofilosofen **David Rothenberg** har samarbeidet nært med **Arne Næss**, som har status som ideolog for store deler av miljøbevegelsen internasjonalt. Han medgir til Ukebrevet at Brasil og Russland later til å være mest interessert i å profittere på det nye karbonmarkedet – «men jeg tror Kina er i ferd med å endre holdning». Mest håp knytter han til India, som også Waldon Bello fremhever. Den indiske miljøbevegelsen har ifølge Bello utviklet seg til «en av de kreftene som gir Indias demokrati substans».

Fremtidsutsiktene til miljøbevegelsen i BIRK-landene avhenger grovt sett av to forhold: Myndighetenes økonomiske politikk, og strategisk organisasjonsbygging.

- **Vekstpolitikk:** BIRK-landene kan komme til å måtte velge mellom høyvekst- og lavvekstpolitikk, noe som kan bli avgjørende for hvor toneangivende posisjon de vil få.
- **Utviklingsmodell:** De fleste miljøprotestene retter seg mot store, sentraliserte anlegg som ikke er tilpasset lokale forhold. En mer lydhør og tilpassningsdyktig linje gir et bedre utgangspunkt for samarbeid med miljøbevegelsen.
- **Organisering:** Miljøbevegelsen er i dag representert og aktiv i alle BIRK-land. Men den består for en stor del av løst tilknyttede lokale grupper.
- **En bredere bevegelse:** Miljøbevegelsens slagkraft knytter seg blant annet til de forbindelser miljøarbeidet i flere BIRK-land har til humanitære spørsmål, som helse- og fattigdomsproblematikk.

- **Internasjonalt samarbeid:** En global miljøbevegelse verdt navnet kan bare vokse frem gitt en betydelig styrking av samarbeidet innad i miljøbevegelsen, både nasjonalt, i de enkelte landene og internasjonalt.

Energibombe

Fra 1975 til 2002 falt Kinas energiintensitet målt opp mot BNP med 75 prosent. Men etter de siste årenes renessanse for den kinesiske tungindustrien, har energiintensiteten økt igjen. Kina står i dag for halvparten av verdens forbruk av sement, 33 prosent av stålforbruket og 25 prosent av forbruket av aluminium. **Rasmus Reinvang** i WWF Norge er en av dem som arbeider for at Kina på sikt skal velge en lavkarbonutvikling, og bli en internasjonal leverandør av billige lavenergiløsninger. Gitt de enorme investeringene i energi og infrastruktur som er ventet de neste 20 årene, mener Reinvang at det er i disse landene det foreligger potensial for å skalere opp produksjon og senke kostnader for fornybare energiløsninger som i dag ikke er konkurransedyktige. «Kina er premieeksempelet på et land som holder på å treffe miljøveggen», sier Reinvang til Mandag Morgen. «Realiteten er at det ikke finnes nok ressurser på kloden til at BIRK-landene kan få samme levestandard som oss med dagens produksjonssystemer.»

«Realiteten er at det ikke finnes nok ressurser på kloden til at BIRK kan få en levestandard som oss med dagens produksjonssystemer.»

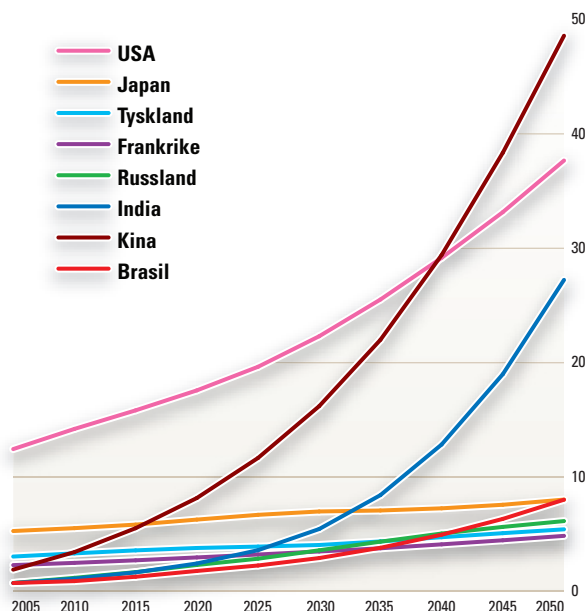
Rasmus Reinvang, WWF Norge

Kina og India ventes å halvere karbon-intensiteten innen 2030. Den offisielle kinesiske målsetningen ifølge den gjeldende femårsplanen, er å bedre energieffektiviteten med fire prosent hvert år. Innen 2020 skal fornybare energikilder stå for 15 prosent av energiforbruket. Resultatet er kort sagt vekst over hele linjen – atomkraftproduksjonen skal femdobles og vindkraftproduksjonen 12-dobles. Det er i hvert fall på papiret bedre enn i Russland, som har slitt med et svakt miljøbyråkrati siden **Vladimir Putin** omgjorde Miljøverndepartementet til et miljøbyrå underlagt Ministeriet for naturressurser.

Mens kineserne ifølge femårsplanen vil ha den økonomiske veksten ned i 7,5 prosent per år, forsøker brasilianske myndigheter med sin «Plan for akselerert vekst» å øke veksttakten gjennom massive offentlige investeringer i infrastruktur. **Lucia Ortiz**, koordinator for Amigos da Terra Brasil, basert i Porto Alegre, er sterkt kritisk til programmets fokus på eksport og økt uttak av naturressurser. Det ki-

De nye kjempene

BNP i BIRK-land og G7 (i 1000 mrd. 2005 US\$). Prognose.

Dersom Goldman Sachs' prognose slår til, vil Kinas BNP passere USAs i 2040, mens India vil passere Japan i 2033. De øvrige G7-økonomiene vil ikke lenger være blant verdens aller største.

Kilde: Goldman Sachs

nesiske lederskapets ferske lydhørhet for en dreining bort fra rask, eksportrettet vekst, i retning av en lavere vekst mer rettet mot hjemlig etterspørsel, skal dels være motivert av den økende uroen på den kinesiske landsbygda.

Oppskrift på utvikling

Le Monde Diplomatique Brasil gir i sin siste utgave det brasilianske IPCC-medlemmet **Paulo Artaxo** rett i at «den utviklingsmodellen verden følger ikke er bærekraftig, heller ikke på kort sikt.» Representativt for denne modellen er gigantiske ingeniørprosjekter, som i fremvoksende økonomier ofte langt overgår de dimensjoner man kjenner fra vestlige land. Særlig har demninger og vannkraftutbygginger hatt stor symbolkraft. **Jawaharlal Nehru**, Indias første statsleder, kalte dem uten ironi «det moderne Indias templer». **Nirmala Karunan** i Greenpeace India trekker ovenfor Ukebrevet frem nettopp den landsomfattende anti-dambevegelsen som eksempel på en kampanje som startet som små, lokalt baserte protester og har vokst til en nasjonal, koordinert bevegelse.

India er ikke det eneste BIRK-landet hvor myndighetene satser på økonomisk utvikling gjennom storstilte naturinngrep. I Brasil er tre gigantdammer under utbygging i det lite befolkede nord, i

tillegg til svære veiprosjekter som Transamazônica, som skal skjære tvers gjennom jungelen. Kina erstatte i stort tempo små og mer forurensende kraftverk og fabrikker med større, mer moderne enheter. Holdningen til den økende knappheten på vann, er symptomatisk for en teknokratisk holdning. Regjeringen planlegger milliardinvesteringer i kanaler, rørledninger og akvadukter for å føre vann fra sør til nord, og dermed motvirke det fallende grunnvannsnivået der.

Miljøvernere i alle land...

Med unntak av paraplyorganisasjoner som Friends of the Earth er globale organisasjoner som WWF og Greenpeace alene om å være representert i alle BIRK-landene. Friends of the Earth, som er representert i 70 land med rundt to millioner medlemmer, er i Brasil kun tilknyttet en lokal gruppering med 300 medlemmer. Nasjonale organisasjoner tilhører unntakene. I Kina er allianser oftest spontane, og går sjelden utover det lokale nivået. Det faktum at WWF er den største miljøorganisasjonen både der og i Russland er uttrykk for de nasjonale miljøorganisasjonenes svakhet, snarere enn WWFs styrke.

I statistikken til det kinesiske Ministeriet for offentlig sikkerhet ble 50.000 «store gruppehendelser» knyttet til miljøproblemer registrert i 2005. Det gjør miljøspørsmål til det nest hyppigste temaet for protest, etter landdisputter. Også i Russland er miljøaktivisme gjenstand for myndighetenes nitide observasjon. En ny organisasjonslov innført for to år siden pålegger frivillige organisasjoner å rapportere praktisk talt all aktivitet til myndighetene før den finner sted. Ifølge **Yngvild Lorentzen**, leder for Naturvernforbundets internasjonale arbeid, har miljøorganisasjonene i Russland ikke utviklet seg som medlemsorganisasjoner, og aktivitetsnivået

«Den indiske miljøbevegelsen har utviklet seg til en av de kreftene som gir Indias demokrati substans.»

Walden Bello

stagnerer. **Oleg Bodrov** er styreformann i Green World, en organisasjon i Sosnovy Bor, åtte mil vest for St. Petersburg, med 30 medlemmer: «Det er et svært merkelig demokrati vi har», sier han til Ukebrevet. Han ser ingen tegn til at vilkårene for organisasjonsarbeid vil bli bedre under **Dmitri Medvedev**. «Han kom gjennom presidenten, ikke gjennom FSB,» konstaterer han tørt, «det er selvsagt en forbedring».

Det sosiale liv

Med et mulig unntak for Russland finner mye av miljøaktivismen i BIRK-landene sted som del av en bredere sosial bevegelse, i India og Brasil blant annet knyttet til urbefolkningsproblematikk. Det må nevnes at den sosiale realiteten selvsagt er grunnleggende forskjellig i på den ene siden

«Kina er premieeksempelet på et land som holder på å treffe miljøveggen.»

Rasmus Reinvang, WWF Norge

Russland og Brasil, som er høyt urbaniserte mellominntektsland, og på den annen side India og Kina, hvor et hundretalls millioner ventes å flytte fra landsbygda til byen de kommende tiårene.

Med tanke på fremtiden for Kinas miljøbevegelse, trekker Walden Bello en parallell til utviklingen i Taiwan og Sør-Korea, som i dag har relativt sterke miljøbevegelser. «Som i Taiwan og Sør-Korea 15 år tidligere, ser vi i dagens Kina en ubegrenset, eksportrettet industrialisering som fører lavtlønte, migrerende arbeidere og utsatte bondesamfunn sammen med miljøvernere og talsmenn for økonomiske reformer.»

En global bevegelse

Bello påpeker at det tilsynelatende må en spesiell konstellasjon av omstendigheter til for å omgjøre en rekke lokale kamper til en landsdekkende bevegelse. «Utfordringen som møter aktivister i både Nord og Sør er å kartlegge og få i stand de omstendighetene som kan utløse en global massebevegelse som med tyngde kan konfrontere vår tids vesentligste utfordring,» sier Bello til Mandag Morgen.

I en global verden må også miljøbevegelsen bli global og tilpasse seg ikke-vestlige tradisjoner, mener WWFs Rasmus Reinvang. «Vår rolle i Vesten blir å overføre ressurser og kompetanse til miljøbevegelser i BIRK-landene,» sier Reinvang, som understreker at miljøvernere i vest må være åpne for å forandre seg i dette møtet: «I en prosess hvor miljøbevegelsen versjon 2.0 Global er i emning.» Oleg Bodrov i Russland gir uttrykk for at støtten er kjærkommen. «I dag er det ikke mulig å drive miljøarbeid i Russland uten støtte fra utenlandske organisasjoner,» sier han. ■

Redaksjonen Mandag Morgen

Ansvarlig journalist: **Morten Tønnesen**
redaksjon@mandagmorgen.no